

Hur förskolans värdegrund synliggörs i barnlitteratur

En analys av fyra bilderböcker

How pre-school values are made visible in children's literature

An analysis of four picture books

Josefine Berggren

Fakulteten för humaniora och samhällsvetenskap

Förskolläraryrket

Grundnivå/ 15 hp

Handledare: Margaretha Ullström

Examinator: Getahun Yacob Abraham

2019-02-18

Abstract

The purpose of this study is to investigate how pre-school values makes visible in children´s literature. Thereby the study adds more knowledge of which norms and values the children meet through children´s literature. To achieve the purpose, I have chosen to analyse four picture books written 2012 and 2016. The publishing years are chosen so that the books in an accurate way can describe the norms and values we see today.

The results show that we in children´s literature can see the basic democratic values on which the preschool´s values rests. The characters in the picture books shows good examples of values such as care, respect, solidarity, participation, equality and human dignity. However, values such as discipline and integrity are usually portrayed by the fact that the characters first make mistakes and then correct them to desired behaviours around these values. The most obvious norm in the analysed picture books were the norm of gender. In particular, we see how this norm is challenged and questioned by the fact that several of the girls are portrayed with male characteristics and that the boys discuss what is considered typically male and female.

Keywords

Children´s literature, pre-school, norms, values, person portrayal

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att undersöka hur förskolans värdegrund synliggörs i barnlitteratur. Därigenom bidrar studien med kunskap om vilka normer och värden barnen möter i barnlitteratur. För att uppnå syftet har jag valt att analysera fyra bilderböcker från åren 2012 och 2016. Utgivningsåren är valda för att de normer och värden som förekommer ska vara aktuella för vår tid och troligen skildra normer och värden som omger oss i vår samtid.

Resultatet visar att de grundläggande demokratiska värderingar som förskolans värdegrund vilar på är tydliga i barnlitteratur. Karaktärerna i bilderböckerna visar på goda exempel och skildras som förebilder gällande värden som omsorg, respekt, solidaritet, delaktighet, jämställdhet och människovärdet. Däremot skildras värden som disciplin och integritet oftast genom att karaktärerna först gör fel för att sedan korrigeras till önskade beteenden kring dessa värden. Den tydligaste normen i de analyserade bilderböckerna var genusnormen. Framför allt ser vi hur denna norm utmanas och ifrågasätts genom att flera av flickorna skildras med manliga egenskaper samt att pojkarna diskuterar vad som anses vara typiskt manligt och kvinnligt.

Nyckelord

Barnlitteratur, förskola, normer, värden, personskildring

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.1 Syfte	7
1.2 Frågeställningar	7
2. Teoretiska utgångspunkter och bärande begrepp	8
2.1 Sociokulturellt perspektiv	8
2.2 Genussystemet	8
2.3 Demokratibegreppet	9
2.4 Demokratiteorier	9
2.5 Värdegrunden i förskolan	10
2.5.1 Normer och värden	10
2.5.2 Etik och moral	11
3. Litteraturgenomgång	12
3.1 Väsentliga värderingar	12
3.3 Dynamisk inläring genom barnlitteratur	15
3.4 Inlevelseförmåga genom barnlitteratur	15
3.5 Barnlitteraturen skildrar barndomen	16
4. Metod	17
4.1 Urval	17
4.2 Genomförande	17
4.3 Personskildring	18
4.4 Nikolajevas schema	18
5. Resultat och analys	20
5.1 Viktors nya tröja	20
5.1.1 Personskildringar	20
5.1.2 Normer	22
5.1.3 Värden	23
5.2 Ester Arg och Daisy Galej	24
5.2.1 Personskildringar	24
5.2.2 Normer	25
5.2.3 Värden	26
5.3 Du ska få gröt och en lillasyster	27
5.3.1 Personskildringar	27

5.3.2 Normer	28
5.3.3 Värden	29
5.4 Pella och Pinarna	30
5.4.1 Personskildringar	30
5.4.2 Normer	31
5.4.3 Värden	32
6. Diskussion	34
6.1 Metoddiskussion	34
6.2 Resultatdiskussion	35
6.2.1 Personskildringar i barnlitteratur	35
6.2.2 Normer i barnlitteratur	36
6.2.3 Värden i barnlitteratur	38
6.3 Förslag angående vidare forskning	40
Referenser	41

1. Inledning

Förskolan är uppbyggd på två traditioner. Den ena traditionen handlar om att man förr behövde stödja arbetande, fattiga mödrar genom så kallade barnkrubbor. Den andra traditionen har ett mer pedagogiskt syfte och skapades för de mödrar som inte arbetade, de rikare. Här användes aktiviteter och leken med fokus på att främja barns utveckling. Alva Myrdal talade från 1930-talet mycket om fördelarna med en förskola där dessa båda traditioner skulle bilda en helhet, tillgänglig för alla och med anställda, vilka skulle ha relevant utbildning. Det skulle dock dröja till 1960-talet innan verksamheten skulle gå från att vara en inrättning grundad till största del på människors välvilja och ideella arbete till en större statlig och samhällsmässig fråga. Efter denna förändring kom, i mitten av 1900-talet, synen av förskolans roll gällande att forma demokratiska medborgare. Den pedagogiska verksamheten vi idag benämner som just förskola kan vi dock inte se förrän i början av 1970-talet (Orlenius, 2001, s. 61-66) och i *Förskolan Del 1: Betänkande angivet av 1968 års barnstugeutredning* (SOU 1972:26, s. 106) kan vi läsa hur förskolorna genom att visa stor hänsyn till barnen i deras utveckling gällande normer och värderingar skulle forma barnen till demokratiska medborgare.

Orlenius (2001, s. 14-15) belyser att läroplanen för förskolan är ett politiskt dokument, att läroplanen inte framför allt grundas på forskning inom pedagogiken utan mer återspeglar samhället gällande önskvärda och grundläggande kunskaper, intressen och värderingar. Läroplanen för förskolan 2016 inleds med *Förskolans värdegrund och uppdrag* och i första stycket kan vi läsa om den demokratiska grund på vilken förskolan vilar samt vilka grundläggande demokratiska värden som ska genomsyra verksamheten: "Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen" (Skolverket, 2016, s.4).

Vidare kan vi i barnlitteratur se ett stort antal olika värden vilka vi kan koppla till samhällets och kulturens syn på barn och barndom. Vi kan även se hur dessa värderingar väljs utifrån vuxen-barn relationen, alltså hur väl författaren anpassar sig till barnens ålder då författaren formulerar dessa värderingar. Genom barnlitteraturen skapar barnen paradigmer och förståelse om sin omvärld samt sin egen plats i världen. Således är användning av barnlitteratur

mycket betydelsefull även i syftet att öka barns medvetenhet kring grundläggande värderingar samt hur de själva kan skapa sin egen framtid (Kärrholm och Tennart, 2012, s. 15-16).

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka hur förskolans värdegrund synliggörs i barnlitteratur. Detta är en studie med fyra bilderböcker för barn mellan åldrarna 3-6 år författade år 2012 samt 2016. Detta för att se vilka normer och värden barnen får möta i barnlitteratur.

1.2 Frågeställningar

För att tydliggöra studiens syfte har följande frågeställningar arbetats fram:

- Vilka normer framställs i barnlitteraturen riktad till barn i åldrarna 3-6 år?
- Vilka värden, utifrån svenska skolväsendets värdegrund, framställs i barnlitteraturen riktad till barn i åldrarna 3-6 år?

2. Teoretiska utgångspunkter och bärande begrepp

I detta kapitel lyfter jag relevanta teorier och begrepp för min undersökning. Jag berör här sociokulturellt perspektiv, genussystemet, samt teorier och begrepp gällande demokrati och värdegrunden.

2.1 Sociokulturellt perspektiv

I Vygotskijs sociokulturella perspektiv kan vi läsa att människan ständigt lär och utvecklas i alla sociala sammanhang och att det som är avgörande för utveckling och lärande är det samspel som sker i olika aktiviteter vilka människan deltar i. Då barnet befinner sig i en situation, en aktivitet, vilket hen först inte klarar helt på egen hand men som barnet klarar med hjälp av stöttning från en mer kunnig kamrat eller vuxen och som barnet sedan bemästrar på egen hand befinner sig barnet i den proximala utvecklingszonen och det är här allt lärande sker. Vidare använder vi människor oss av olika verktyg, kulturella redskap, så kallade artefakter för att skapa förståelse kring vår omvärld samt utveckla mentala funktioner. Denna samverkan mellan människa och artefakt benämner Vygotskij som mediering. Vygotskij menar att det är i undervisning förutsättningarna för vår mentala utveckling finns. Det är genom den sociala kontexten samt medvetna val av kulturella verktyg, som till exempel bilderboken, som barnen erövrar kunskaper och skapar sig förståelse kring sin omvärld samt utvecklar sin intellektuella förmåga (Kroksmark, 2011, s. 446-455).

2.2 Genussystemet

Genussystemet innebär en ordningsstruktur av kön vilket vi ser i samhället. Denna ordning utgör i sin tur grunden gällande de ekonomiska, politiska samt sociala ordningarna. Vidare har detta system två bärande principer. Den ena principen är dikotomin, det vill säga att kvinnligt och manligt bör hållas isär. Den andra principen är hierarkin och att mannen är det som anses utgöra det normala, normen. Detta innebär således att mannen värderas högre än kvinnan. Det är i arbetsfördelningen emellan könen samt i våra uppfattningar om vad som är manligt och kvinnligt som grunden för principen om isärhållningen mellan könen finns (Hirdman, 2004, s. 116-118). Vidare beskriver Hirdman (2004, s. 119-121) att alla samhällen har så kallade

genuskontrakt vilka handlar om kvinnor och mäns beteenden mot varandra. Det handlar bland annat om hur kvinnor och män pratar med varandra, vilka kläder som får bäras, hur håret får se ut, vilka redskap de bör använda och så vidare. Vi kan se dessa genuskontrakt på tre nivåer:

- Kulturell överlagring, våra uppfattningar om hur relationer mellan kvinnor och män bör se ut.
- Social integration, hur arbetsfördelningen ser ut mellan kvinnor och män.
- Socialisering, vilket handlar om det individen lär sig är socialt accepterade synsätt. Detta kan till exempel vara att kvinnor/ tjejer är mer omsorgsfulla än män/pojkar.

Vidare förs dessa genuskontrakt över från generation till generation (Hirdman, 2004, s. 119-121).

2.3 Demokratibegreppet

Då vi pratar om demokratibegreppet skiljer vi på två värden, substansvärden och processvärden. Substansvärden avser de värden vilka hör ihop med det demokratiska samhället, bland annat det som vi kallar för värdegrunden i förskolan. Det är de strävansmål vilka sätts för att skapa det idealistiska samhället, vilket karaktäriseras av relationer där jämlika, fria individerna i gemenskapen tar hand om varandra. *Jämlikhet, frihet, solidaritet* och *rättvisa* är således substansvärden. Processvärden är värden som beskriver hur man i samhället skall gå tillväga för att kunna nå strävansmålen. *Öppenhet, ömsesidighet, diskussion och ansvar* är således processvärden (Persson, 2010, s.28).

2.4 Demokratiteorier

I en demokratiutredning gjord av statens offentliga utredningar (SOU 2000:1, s. 21-23) framgår olika demokratiteorier varav deliberativa och deltagardemokrati förespråkas, dock poängteras det att alla demokratiteorier innehåller viktiga aspekter. *Deliberativa demokratiteorin* lägger tonvikten på att det är konversationer och argumentationer som ger bidrag till de beslut som anses vara mest demokratiska. Utifrån de fria konversationer som sker diskuteras olika förslag utifrån det som är bäst för alla inte för sin egen skull. *Deltagande demokratins teori* läggs tonvikten på att människan är en social individ vars utveckling sker i sociala sammanhang baserade förtroende, alla individers lika värde och engagemang. Att alla deltar i de beslut som fattas är av stor vikt och ses som en skyldighet. Om invånarna ändå

väljer att inte delta ses detta bero på att de ändå inte kan påverka besluten. De som fattar besluten bäst är här de som är närmast det som ska diskuteras och i *deltagande demokratins teori* rekommenderas en mycket omfattande form av decentralisering (SOU 2000:1, s. 21-23).

2.5 Värdegrunden i förskolan

Utifrån läroplanen för förskolan kan vi se att värdegrunden är grundstommen i förskolans verksamhet. Denna grundstomme, värdegrund kan vi se påverkas både av internationella, nationella och historiska faktorer. Internationellt kan vi se hur den svenska värdegrunden kan ha blivit influerad av att medborgerliga och demokratiska frågor blivit mer och mer aktuella i allt fler länder, Vidare är läroplanen för förskolan ett politiskt dokument vilket återspeglar samhällets önskemål gällande viktiga kunskaper och värderingar. Värdegrunden består dessutom av delarna normer, värden, etik och moral (Orlenius, 2001, s. 13-71).

2.5.1 Normer och värden

Normer är en samling bestämmelser över vad som anses vara önskad och oönskad gärningar. Det handlar således om förväntningar kring vårt sätt att agera. Dessa normer grundas på vilka värderingar vi har och kan variera mycket från en människa till en annan. Normer är inte formella och behöver inte finnas nedskrivna men om det finns önskemål om att synliggöra normerna kan de skrivas ner till överenskommelser (Orlenius, 2001, s. 15). Utifrån läroplanen för förskolans grundläggande värde *människovärdet* kan vi se normen att så som man vill att andra ska vara mot sig, så ska man också vara mot andra (Olivestam och Thorsen, 2008, s. 48). Vidare avser begreppet normkritik ett förhållningssätt vilket syftar till att åskådliggöra, forma om samt skapa diskussioner kring de förgivettagna normerna (Svaleryd & Hjertson, 2012, s. 67).

Värden innebär att man ser på något som önskvärt och vad som anses önskvärt konstrueras utifrån värderingar. Vi skiljer mellan *instrumentella värden*, vilket är ”medel för att uppnå andra mål” (Orlenius, 2001, s. 16) som till exempel mat och *egenvärden*, som till exempel människovärdet, alla människors lika värde. således de grundläggande värdena vilka i sig själva är värdefulla. Kopplat till förskolans värdegrund avser detta att det finns de värden som vi inte förhandla om vilka utgör grundprinciper i vår samexistens i förskolan. De värden vi

pratar om är värden som alla skall vara överens om, även om det kan finnas delade meningar kring tolkning och konkret innebörd samt om anledning till varför värdena ses som grundläggande (Orlenius, 2001, s. 16-17).

2.5.2 Etik och moral

“Normer och värderingar utgör tillsammans grunden för individens moral” (Orlenius, 2001, s. 16). Etik begreppet härstammar från grekiskan éthos vilket handlar om ”hur man betar sig i sociala sammanhang” (Orlenius, 2001, s. 98) samt om våra djupaste värderingar och hur vi ser på olika saker. Det handlar om att reflektera och att göra medvetna val. På latin har begreppet moral samma innebörd. Begreppen etik och moral kan således ibland ses betyda samma sak och användas liktydigt, dock används begreppen olika i den svenska litteraturen. Etik handlar om hur vi tänker och reflekterar över vårt agerande och våra värderingar medans moral är hur vi agerar. Vidare sätts alltid etiken på prov gentemot moralen och man bör sträva mot att etiken fungerar både som moralens handling och teori (Orlenius, 2001, s. 98).

I läroplanen för förskolan kan vi läsa att förskolan ska genomsyras av grundläggande demokratiska värden. Detta innebär att diskussioner kring dessa värden samt tillvägagångssätt för att föra dessa värden vidare till barnen är av stor betydelse. Gränssättning och regler är viktiga, dock minskar barnens chanser kring att utveckla etik då den vuxna försöker styra med allt för mycket regler. Vidare handlar många diskussioner i förskolan om rättvisa i olika relationer. För att stimulera moralisk utveckling gällande detta är fördjupade samtal och resonemang kring till exempel ansvar, våran människosyn samt att visa solidaritet bra tillvägagångssätt (Orlenius, 2001, s. 101-104).

3. Litteraturgenomgång

I detta kapitel behandlar jag litteratur som handlar om värderingar i förskolan samt vad tidigare forskning och litteratur säger om barnlitteraturens användning gällande barns utveckling kring värderingar.

3.1 Väsentliga värderingar

Vi kan inledningsvis i läroplanen för förskolan läsa att "Förskolan vilar på demokratis grund" (skolverket, 2016, s. 4) samt att "En viktig uppgift för förskolan är att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på" (skolverket, 2016, s. 4). Vidare finner vi grundläggande värden i värdegrunden för förskolan vilka syftar till att tydliggöra det samhällsuppdrag pedagoger i förskolan blivit tilldelade. I läroplanen för förskolan kan vi läsa att "förskolan ska främja aktningen för varje människas egenvärde" (skolverket, 2016, s. 4). Detta människovärde och människolivets okränkbarhet innebär dels att varje människa är helt unik och bör även behandlas så, det går inte att ersätta någon annan. Dels innebär det att varje människa har samma rättigheter. Vidare kan vi även se barnkonventionen som ett erkännande att även barn räknas till gruppen vilka har ett fullt människovärde (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 31-34). Barnkonventionen består av 54 artiklar varav fyra stycken ses som grundläggande. Dessa är artiklarna 2, 3, 6 och 12 vilka lyder: "Alla barn har samma rättigheter och lika värde." (Unicef, u.å), "Barnets bästa ska beaktas vid alla beslut som rör barn." (Unicef, u.å), "Alla barn har rätt till liv och utveckling." (Unicef, u.å) samt "Alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad." (Unicef, u.å). Även "individens frihet och integritet" (skolverket, 2016, s. 4) är en grundläggande värdering och med individens frihet syftar man på alla individers rättighet gällande att själva få bestämma över sig själva. Dock kan detta begränsas i olika sammanhang i samhället, till exempel utifrån de lagar och regler vilka handlar om att vi inte medvetet får skada andra individer (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 37-40). Vidare kan värdet individens integritet beskrivas enligt följande: "Integritet kommer av de latinska orden "integer" och "integritas" som betyder "orörd", "helhet". Utgångspunkter är att integritet markerar en gräns för en persons jag. När någon överträder denna gräns kränks den utsatta personens integritet" (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 40-41). Ytterligare grundläggande värde är "jämställdhet" (Skolverket, 2016, s. 4) vilket syftar till

kvinnor och mäns lika rättigheter, alltså jämlikhet mellan de biologiska könen. Under värdet ”jämställdhet” pratar vi även om genusperspektivet vilket syftar till att belysa de skillnader som finns gällande det kvinnliga och det manliga (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 46-47). Läroplanen framhäver även grundläggande värdet “solidaritet med svaga och utsatta” (Skolverket, 2016, s. 4) vilket syftar till att visa hänsynsfullhet och omtanke om de med störst behov, de som är svagare och de som är utsatta. Det handlar om att den som har makt att påverka ska använda denna makt genom att gå i försvar för de svaga och utsatta då deras behov hotas med att inte bli tillgodosedda. ”Solidaritet handlar alltså om lojalitet, makt och rättigheter” (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 48) Att visa respekt gentemot miljön är ytterligare ett värde vilket läroplanen för förskolan belyser (skolverket 2016, s. 4). Detta syftar till ekologisk miljö och att vi människor är i beroendeställning till denna miljö för vår egen överlevnad. Här är en viktig del i den etiska diskussionen kopplad till den syn vi har kring naturen. Ser vi på naturen som levande där allt tillsammans hänger ihop och att allt behövs för att livet på jorden ska kunna fortgå eller ser vi det som något människan kan ha kontroll över, undersöka och dra nytta av. Ser vi naturen som besjälad och att allt i naturen lever och är heligt och om vi människor inte visar respekt för denna kan naturkatastrofer inträffa. Eller se vi på naturen som något skapat av Gud där vi människor har skyldigheter gällande att upprätthålla en ekologisk jämvikt (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 49-51).

Vidare kan vi i läroplanen för förskolan läsa om förskolans mål och förskollärarens riktlinjer gällande arbetet med normer och värden:

”Mål

Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar

- öppenhet, respekt, solidaritet och ansvar,
- förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation samt vilja att hjälpa andra,
- sin förmåga att upptäcka, reflektera över och ta ställning till olika etiska dilemman och livsfrågor i vardagen,
- förståelse för att alla människor har lika värde oberoende av social bakgrund och oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionsnedsättning, och
- respekt för allt levande och omsorg om sin närmiljö.

Riktlinjer

Förskollärare ska ansvara för

- att varje barn får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde,
- att förskolan tillämpar ett demokratiskt arbetssätt där barnen aktivt deltar, och
- att det utvecklas normer för arbetet och samvaron i den egna barngruppen” (Skolverket, 2016, s.8).

Utifrån detta kan vi se hur värdegrunden i läroplanen lyfter relationernas betydelse och vikten av att hur vi behandlar våra medmänniskor.

Sigurdardottir och Einarsdottir (2016, s.161-177) menar i sin action research study med förskollärare att de viktigaste värderingarna förskollärare framhäver är *omsorg*, *respekt* och *disciplin*. Dessa tre värderingar ansågs viktiga att barnen utvecklades inom då förskollärarna menade att det är genom att tillägna sig värderingarna omsorg, respekt och disciplin som barnen blir socialt starkare. Vidare fick förskollärarna förklara innebörden av de tre värderingarna. *Omsorg* handlar här om att visa att man bryr sig om andras välmående. *Respekt* handlar här om hur man kommunicerar på ett bra sätt, hur man är mot andra, att visa hänsyn, att kunna se från andras perspektiv, att förstå att vi är olika. Det handlar även om rättvisa samt hövlighet. *Disciplin* handlar främst om att kunna förstå och följa regler samt att ha självbehärskning. Grunden i disciplin sågs alltså som reglerna och genom reglerna skapas självbehärskning (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.168-170).

Emilson och Johansson (2009, s. 5-20) beskriver värderingarna omsorg, demokratiska värderingar samt disciplinära värderingar samt hur dessa kommuniceras i förskolan. Dessa tre övergripande värderingar har även totalt tio mer specifika värderingar under sig. Omsorg som värde förklaras med att barnen inte ska göra varandra illa, de ska kunna se saker från andra människors synvinklar och visa dem sympati. De ska stödja sina medmänniskor, vilket beskrivs kunna kopplas till tidigare värderingen angående att kunna se saker ur andra människors synvinklar, dessutom beskrivs värdet av att hålla sams med varandra som en del av omsorgen som värde. Inom demokratiska värderingar beskrivs att barnen ska erbjudas att vara med, att de ges möjligheter att kunna påverka, att de erbjuds att göra sig hörda i förhandlingar, diskussioner. Inom disciplinära värderingar beskrivs att barnen bör vara oberoende av andra i till exempel vardagssituationer, att de lyssnar och lyder förskollärarna samt att de stimuleras att lyckas i det de gör (Emilson och Johansson, 2009, s. 5-20).

Utifrån Sigurdardottir och Einarsdottir (2016, s.161-177) och Emilson och Johansson (2009, s. 5-20) kommer värdet omsorg i min studie handla om att man bryr sig om andras välmående, att inte göra varandra illa, visa dem sympati samt att hålla sams med varandra. Medan värdet respekt i min studie handlar om hur man kommunicerar på ett bra sätt, hur man är mot andra, att visa hänsyn, att kunna se från andras perspektiv, att förstå att vi är olika samt om rättvisa och hövlighet.

Galupo och Gonzalez (2012, s. 779-790) beskriver viktiga värderingar gällande vänskap. De tre övergripande värderingarna handlar enligt studien om att vänner är ärliga mot varandra och kan lita på varandra, att vänner finns där när man behöver dem, att vänner respekterar varandra för de personer de är (Galupo och Gonzalez, 2012, s. 779-790).

3.3 Dynamisk inlärning genom barnlitteratur

Enriquez, Clark & Della Calce (2017) beskriver hur lärare genom sitt användande av språket kan bygga upp barnens dynamiska inlärning som ramverk, det vill säga att barnen bygger upp en syn kring att människan är i ständig utveckling. Genom att se på detta sätt är man inte bra eller dålig på något utan allt handlar om hur man genomför något. Utifrån detta synsätt ses misstagen man gör som möjligheter till att lära sig saker. Vidare beskrivs att dynamisk inlärning som ramverk inte enbart kan användas i akademiska syften utan även för att utöka ett samhällsengagemang och att man genom detta främjar barnens förmåga att se på världen utifrån olika perspektiv, ifrågasätta stereotyper samt se möjligheterna till positiva förändringar. Således vidgas den sociala fantasin och moralen genom dynamisk inlärning som ramverk. Vidare beskrivs hur lärare genom högläsning och samtal vägleder barnen i att se flera olika lösningar på samma problem och därigenom skapa olika perspektiv. Studien belyser att lärarens val av litteratur och samtal kring dessa skapar möjligheter för barnen att tänka annorlunda och påverkar barnets världsbild. Vidare beskrivs hur lärare genom barnlitteratur kan skapa diskussioner kring normer angående hur vi lever våra liv samt hur vi förväntas vara (Enriquez, Clark & Della Calce, 2017, s. 711-718).

3.4 Inlevelseförmåga genom barnlitteratur

Martucci (2016, s. 55-68) skriver i sin studie om hur lärare genom samtal i högläsningen tillsammans med barnen på förskolan kan utveckla barnens inlevelseförmåga. Vidare kan vi läsa att barnlitteraturen har visat sig innehålla stort antal hänvisningar kring andras personers mående både genom text och bild. Studiens resultat visar att barnen i samtalen i högläsningen kunde identifiera grundläggande känslouttryck, önskningar, abstrakta tankar som fantasi och drömmar såväl till innehållet i boken och dess karaktärer som till sig själva (Martucci, 2016, s. 55-68).

3.5 Barnlitteraturen skildrar barndomen

Andersson och Druker (2008, s. 7) skriver hur barnlitteratur skildrar vad barndomen innebär, utifrån vuxnas bilder kring barndomen. I barnlitteraturen ser vi definition av barndom, hur denna definition kan ifrågasättas samt hur bilden av barndomen görs om och i relation till synen kring olika klasser, etniska grupper samt kön, bland annat gestaltningar kring barndomen för flickor respektive pojkar (Andersson och Druker, 2008, s. 7). Kläderna har en stor roll i barnlitteraturen och då inte enbart gällande dess praktiska funktion utan även som ett verktyg för att beskriva barnen som personer, kläderna delar in barnen i kulturella och sociala normer. Detta återspeglar hur samhället ser ut då vad vi klär oss i både nu och historiskt sett har varit människans starkaste tillvägagångssätt gällande att framhäva vår tillhörighet gällande både klass och genus (Grettva, 2008, s. 27-29). Även samhällets syn kring genus, vad som anses vara manligt och kvinnligt förändras och detta återspeglas även i barnlitteraturen och då karaktärerna i böckerna skildras utifrån förväntade beteenden kallas detta att vara könsstereotyp (Nikolajeva, 2017, s. 191-195).

4. Metod

Med barnlitteratur avses i denna studie litteratur vilken är riktad till barn och historien i boken förmedlas genom både bilder och texter (Rhendin, K och Eriksson, 2013, s. 11).

För att undersöka hur värdegrunden synliggörs i barnlitteratur valdes för texten metoden kvalitativ textanalys, utifrån den andra dimensionen vilket fokuserar på textens innebörd och struktur (Fejes, A., & Thornberg, R, 2015, s. 178-193). Barnlitteraturens text kommer således att analyseras utifrån textens språkliga formuleringar, textens innebörd och struktur, kopplade till värdegrunden i förskolan. Vidare kommer jag även att använda mig av Nikolajevas schema gällande egenskaper vilka anses vara kvinnliga respektive manliga samt Nikolajevas beskrivningar kring olika personskildringar inom barnlitteratur.

4.1 Urval

Val av material för min analys av barnlitteraturen gjordes genom att jag utgick ifrån en lista på de bilderböcker vilka är nominerade till *Förskolebarnens litteraturpris 2019* (ILT Inläsningstjänst AB, 2018a). Utifrån detta gick jag in på appen Polyglutt och undersökte vilka av dessa nominerade bilderböcker som fanns under kategorin "normer och värden" (ILT Inläsningstjänst AB, 2018b). Efter detta undersökte jag vilka av böckerna som fanns hos biblioteket närmast mig och valde sedan att analysera de böckerna som var skrivna tidigast 2010 utav de böcker som uppfyllde de tidigare kraven. Detta utifrån att mitt antagande är att de bilderböcker vilka författades närmast dagens datum, kan skildra dagens normer och värderingar i en större utsträckning. De bilderböcker jag har valt är:

- Ester Arg och Daisy Galej av Anna Platt (2012)
- Du ska få gröt och en lillasyster av Solja Krapu-Kallio (2016)
- Pella och Pinnarna av Teresa Glad (2016)
- Viktors nya tröja av Camilla Gunnarsson (2016)

4.2 Genomförande

Utifrån tidigare nämnd litteratur och läroplanen för förskolans värdegrund har jag valt ut nyckelord för min analys av den valda barnlitteraturen. Dessa nyckelord är:

- Människovärde

- Jämställdhet
- Solidaritet
- Frihet
- Integritet
- Omsorg och respekt
- Disciplin
- Delaktighet

4.3 Personskildring

Nikolajeva (2000, s. 139-142) menar att personskildring inom barnlitteratur sker både genom texten och genom bilden där de kan komplettera eller säga emot varandra. Vidare finns det olika typer av personskildringar och de jag kommer använda mig av i min analys av barnlitteratur är *yttre beskrivningen*, *psykologiska beskrivningen* samt *personers handlingar*. Jag har dock en medvetenhet om att jag, på grund av begränsad tid, inte kan gå lika djupt in i alla personskildringar. Då vi pratar om *yttre beskrivningen* syftar vi på personens utseende och rörelser. *Psykologiska beskrivningen* syftar till personens inre egenskaper, förhållningssätt och känslor, vilka kan förklaras både genom text och bild även om vissa egenskaper, förhållningssätt och känslor lämpar sig bäst att beskriva genom texten. Beskrivningar av *personens handlingar* syftar till vad personen gör och hur personen reagerar i situationer i litteraturen, vilket kan förklaras både genom text och bild. Även här kan dock texten och bilden ses som komplement till varandra eller som varandras motsatser (Nikolajeva, 2000, s. 139-142).

4.4 Nikolajevas schema

I min analys är det genus vilket konstrueras socialt som står i fokus och är relevant, inte det biologiska könet (Nikolajeva, 2017, s. 191-193). Jag kommer med hjälp av schemat nedan att undersöka vilka egenskaper och normer som framställs gällande pojkar och flickor i de fyra barnlitterära verken.

Män/Pojkar	Kvinnor/flickor
starka	vackra
våldsamma	aggressionhämmande
känslökalla/hårda	emotionella/milda
aggressiva	lydiga
tävlande	självuppoftande
rovgiriga	omtänksamma/omsorgsfulla
skyddande	sårbara
självständiga	beroende
aktiva	passiva
analyserande	syntetiserande
tänker kvantitativt	tänker kvalitativt
rationella	intuitiva

Schema gällande manliga och kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193).

5. Resultat och analys

I detta kapitel redovisas min analys, vilka värden och normer som återspeglas i barnlitteratur utifrån värdegrunden i förskolan samt hur karaktärer i barnlitteratur skildras utifrån dessa normer och värden. Kapitlet är indelat i underrubriker utifrån mina frågeställningar, detta för att så tydligt som möjligt kunna redovisa min analys. Vidare görs analysen utifrån nyckelorden: människovärde, jämställdhet, solidaritet, frihet, integritet, omsorg och respekt, disciplin och delaktighet.

5.1 Viktors nya tröja

Viktors nya tröja handlar om en pojke som heter Viktor som ska handla en ny tröja tillsammans med sin pappa. Efter att först ha fikat lite går de in i klädaffären och tittar på tröjor på killavdelningen. Viktor och pappa kollar på många tröjor men det är ingen som Viktor riktigt vill ha. Sen ser han tröjan han vill ha, en tröja med en katt på och går fram till den och visar sin pappa. Pappa verkar rädd, Viktor undrar varför och sen säger pappa att det är en tjejröja. Då vill Viktor veta vart det finns killtröjor med en katt på. Det finns inga och Viktor vill verkligen ha just den fina tröjan han hittade. Då säger Viktors pappa "Tänk om barnen på förskolan retas?" [uppsl. 11]. Viktor säger att han inte förstår vad de skulle retas för eftersom de inte retar Vilma som både har tröjor med Spindelmannen och med katter. Viktor får köpa tröjan och han blir så himla glad över det. När Viktor har sin nya tröja på förskolan tycker kompisarna Vilma, Edvin och Algot att tröjan är jättefin. Men de frågar Viktor om det är en tjejröja. Viktor svarar att det är hans tröja, alltså en killtröja och att han vet att alla kan ha likadana kläder. Kompisarna nickar och dagen efter kommer de alla i tröjor med katt på för nu har även Edvin och Algot köpt det. De bestämmer att katterna är kompisar och börjar prata om vad de ska leka. "Spindelmannen, säger Vilma" [uppsl. 14].

5.1.1 Personskildringar

Som Grettve (2008, s. 27-29) skriver har kläder en stor roll i barnlitteraturen som ett verktyg för att beskriva barnen som personer. Detta kan vi tydligt se i *Viktors nya tröja*. Viktor skildras som en normbrytande pojke utifrån genusnormen (Grettve, 2008, s. 27-29). I texten kan vi se hur Viktor tackar nej till tröja efter tröja som texten och bilderna visar är typiska

pojkröjor. Det är genom bilderna i boken vi ser hur affären Viktor och hans pappa besöker har delat upp kläderna i pojkkläder och tjejkläder. På väggen där de blåa, gröna, svarta och gråa tröjorna finns står det med stor text ”cool boyz”[Viktors nya tröja, uppsl. 4] och även väggarna och mattan på den avdelningen är blåa. Även Viktor och Viktors pappa är vid detta tillfälle klädda i blåa kläder och utifrån hur boken målar upp bilden av vad som är typiska pojkfärger kan vi här se hur både pappa och Viktor först följer denna norm. I texten kan vi läsa att Viktor inte vill ha någon av de tröjor pappa visar honom och detta förstärks genom Viktors kroppsspråk. Dels kan vi se hur Viktor först ser fundersam ut med mungiporna nedåt och upphöjda ögonbryn. Sedan kan vi se hur Viktor blir bestämd då han även lägger armarna i kors och sänker ögonbrynen. När Viktor sedan får se tröjan han vill ha så är det inte inne på denna pojkaavdelning utan inne på avdelningen där vi i bilden kan se tillhöra tjejavdelningen där kläderna, väggarna och mattan är rosa och på väggen kan vi läsa ”sweet girls”[Viktors nya tröja, uppsl. 8]. I diskussionen mellan Viktor och hans pappa kan vi se hur Viktor verkligen vill ha just den rosa tröjan med en katt på och texten beskriver att Viktor är bestämd gällande detta. Även här kompletterar bilden texten då vi nu ser Viktor med en öppen nedåtvänd mun, med ena armen i sidan och i den andra håller han tröjan. På bilden är det även sträck målade från Viktors huvud och utåt. Detta tolkar jag som att han även uttrycker sig med en starkare röst. Vi kan även se att Viktor är normbrytande utifrån genusnormen då han nästa dag på förskolan har på sig sin nya rosa tröja med katt på. Detta samtidigt som han förklarar för sina två killkompisar att det är en killtröja eftersom det är hans tröja och att han vet att ”killar och tjejer kan ha likadana kläder” [Viktors nya tröja, uppsl. 13]. Vidare skildras Viktors pappa som en omsorgsfull och respektfull person då han är öppen i diskussion om tröjan trots att han är rädd för att Viktor ska bli retad för den. Denna rädsla vi kan se hos Viktors pappa grundar sig således i att han bryr sig om sin sons välbefinnande vilket handlar om omsorg (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177). Detta innebär att Viktors pappa gestaltas ha kvinnliga egenskaper då omsorgsfullhet är en kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017, s. 193). I texten ser vi hur Viktors pappa försöker få Viktor att gå tillbaka till killkläderna och att han ser rädd ut. Vi kan i bilden till denna text se hur det är bilden illustrerar Viktors tankar och tolkningar då Viktor syns på bilden med en tankebubbla som illustrerar hur rädd pappa ser ut och för vad han kan tänkas vara så rädd. Viktors pappa illustreras här med vågig mun, stirrande stora ögon, upphöjda ögonbryn och med vad som er ut som små droppar som sprutas utåt från Viktors pappas huvud. Vi kan på nästa uppslag se när pappan förklarar sin oro för Viktor. Pappan ställer sig på knä och kommer på så vis närmare Viktor. Pappans mun ser ledsen ut, mungiporna går nedåt och hans ögonbryn är raka och är sneda uppåt från utsidan

och in, han ser bekymrad ut. Genom texten och bilden kan vi således se hur Viktors pappa är en respektfull person gentemot Viktor. Detta utifrån att respekt visas genom att kommunicera på ett bra sätt, visar hänsyn samt se saker från andras perspektiv (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177). I diskussionen ser vi hur Viktors pappa är mycket analyserande vilket Nikolajeva (2017, s. 193) beskriver som en manlig egenskap. Vi kan även se hur Viktors kompis Vilma är solidarisk mot Viktor då hon hjälper till i Viktors förklaring kring att tjejer och killar kan ha samma kläder då Algot och Edvin visar sig skeptiska till Viktors nya tröja. Att Algot är skeptisk framgår genom texten då han frågar Viktor om tröjan han har är en tjejtröja. Dessutom kompletterar bilderna denna skepticism genom Algots och Edvins ansiktsuttryck, de ser båda frågande ut med nedåtvända mungipor och upphöjda ögonbryn. Då Vilma visar sin solidaritet illustreras hon med glad öppen mun, armarna i kors och upphöjda ögonbryn. På den bilden ändras även killkompisarnas ansiktsuttryck till att nu visa glädje genom glada munnar då de nu instämmer i Viktors och Vilmas resonemang kring tröjan. Viktor gestaltas genom diskussioner och agerande som självständig, analyserande och rationell vilket innebär att han beskrivs ha typiskt manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). Även Viktors kompis Vilma skildras då hon står upp för Viktor som självständig och rationell vilket innebär att även hon skildras ha manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193).

5.1.2 Normer

Utifrån värden jämställdhet kan vi i *Viktors nya tröja* se normen gällande genus vilket syftar till det kön vilket konstrueras genom kulturella och sociala kontexter. Det finns vissa egenskaper vilka i samhället anses vara antingen feminina eller maskulina vilka således även är kopplade till vad som anses vara kvinnligt och manligt (Nikolajeva, 2017, s. 191-193). Genusnormen i boken synliggörs i diskussioner och i bilder gällande vad som är en typisk pojk respektive tjejtröja. När pappa och Viktor går i affären ser vi hur boken tydligt visar att affären delar upp vad som tillhör pojkkläder och tjejkläder både genom texten och bilderna. Pojkkläderna har ”monster” och tuffa texter på sig som ”Trouble maker”[Viktors nya tröja, uppsl. 5], ”Brave” och ”Rules are made to be broken”[Viktors nya tröja, uppsl. 6]. Då texten på tröjorna är skrivna på engelska kan vi även anta att dessa normer även har sina influenser ur ett internationellt perspektiv. När Viktor efter en stund får syn på tröjan han vill ha kan vi i texten se hur denna tröja beskrivs som, ”mjuk”, ”skön” [Viktors nya tröja, uppsl. 8], ”fin” och

som en ”tjejtröja” [Viktors nya tröja, uppsl. 10]. Texten och bilderna ger ett starkt intryck av att pappan inte vill att Viktor ska ha på sig en så kallad ”tjejtröja” då han inte vill att Viktor ska bli retad på förskolan. Trots detta bryter Viktor mot normen då han väljer att köpa tröjan och ha den på förskolan. Vidare ser vi i boken även hur kompisarna på förskolan väljer att bryta normen efter en diskussion sinsemellan. Vidare kan vi genom värdet omsorg och respekt se värdet vänskap (Galups och Gonzalez. 2012, s. 779-790) och vad som i *Viktors nya tröja* tycks utgöra normen för hur en vän förväntas ageras då vännerna i diskussionen ställer upp för varandra, är öppna med sina tankar och behandlar varandra med respekt.

5.1.3 Värden

Ur ett vuxen-barn perspektiv kan vi se hur den vuxne i *Viktors nya tröja* är ett föredöme då pappan visar sin son Viktor respekt då han, trots sin oro kring att Viktor ska bli retad, i diskussion med Viktor lyssnar på Viktors resonemang kring att kompisen Vilma får ha alla olika tröjor hon vill utan att någon på förskolan retar henne för det. Här kan vi i gestaltningen se hur den vuxne i diskussion visar respekt genom att kommunicera på ett bra sätt (Sigurdardottir och Einarsdottirs, 2016, s. 168-170). Viktors pappa lyssnar på Viktor och tar till sig hans resonemang. I denna diskussion ser vi även hur den vuxne visar respekt då han ser saken utifrån barnets perspektiv (Sigurdardottir och Einarsdottirs, 2016, s. 168-170). Viktor görs genom den öppna diskussionen delaktig i beslutet om vilken tröja som pappa och Viktor tillslut köper vilket är en viktig demokratisk värdering (Emilson och Johansson, 2009, s. 12-16). Vidare kan vi se värdet frihet då Viktors pappa ger Viktor rätten att till viss del få bestämma över sig själv (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 37-40). I detta fall får Viktor själv bestämma över vilken tröja han vill köpa och ha på sig till förskolan. I sitt resonemang kring tröjan visar Viktors pappa omsorg om sin son eftersom hans argument för att inte köpa den tröja Viktor vill ha beror på att han bryr sig om sonens välbefinnande (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170). När Viktor kommer till förskolan visar kompisen Vilma solidaritet då hon på förskolan hjälper Viktor förklara för kompisarna att alla faktiskt får ha vilka kläder de vill då kompisen Algot frågar om det är en tjejtröja. Detta eftersom hon säger ”Alla kan ju tycka om alla färger” [Viktors nya tröja, uppsl. 13] varpå även kompisen Edvin instämmer och säger ”Och alla kan ju gilla katter” [Viktors nya tröja, uppsl. 13]. Då Viktor i diskussionen säger ”Det är inte alla som vet att killar och tjejer kan ha likadana kläder. Med det vet jag” [Viktors nya tröja, uppsl. 13] kan vi se hur Viktor belyser värdena människovärde

och Jämställdhet då detta både visar på pojkar och flickors lika rättighet gällande att klä sig i vilka kläder de vill och även att ALLA människor har samma rättigheter gällande val av kläder. Vi är alla individer med samma rättigheter. Dessa värderingar är värden som vi kan se tydligt i läroplanen för förskolan (Skolverket, 2016). Utifrån att Viktor genom diskussion och agerande utmanar genusnormen samt att Viktors pappa skildras ha både manliga och kvinnliga egenskaper kan vi även se hur värdet jämställdhet kan diskuteras utifrån värdegrunden i förskolan (Skolverket, 2016, s. 4).

5.2 Ester Arg och Daisy Galej

Ester Arg och Daisy Galej handlar om två personer som bor grannar och är väldigt bra vänner som gör allting ihop, trots att de är helt olika varandra. Ester är alltid arg och Daisy är alltid glad. Ester tycker att det är orättvist att Daisy aldrig är arg och går för att fråga Daisy varför hon aldrig blir arg över de saker som Ester blir så himla arg över. Daisy förklarar hur hon ser på de saker som gör Ester arg och frågar sedan varför Ester aldrig blir glad av de sakerna som Daisy blir så himla glad över. Ester förklarar då hur hon ser på de saker som Daisy blir så himla glad för. De båda vännerna sitter stilla, tysta och tänker. Sen frågar Daisy om Ester vill fika och det vill Ester.

5.2.1 Personskildringar

I *Ester Arg och Daisy Galej* skildras Ester som en person som ofta saknar självbehärskning och således även disciplin (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170) detta kan vi se utifrån Esters handlingar då hon är ilsken. I texten kan vi läsa hur Ester bland annat ”kastar sig på golvet och dunkar nävarna i parketten” [Ester Arg och Daisy Galej, uppsl. 3] och slår sönder en tallrik för Daisy. Dessa handlingar som sker då Ester är arg avbildas även i bilder i boken. Dels kan vi se olika ansiktsuttryck hos Ester, öppen, sur mun där vi ser tänderna, arga ögonbryn och under ögonen ser vi på bilderna att Ester blir röd då hon i texten beskrivs som arg, irriterad eller ilsken. Dels beskriver bilderna genom Esters rörelser i bilderna, där rörelserna är målade som streck i olika riktningar, hur Ester slår med knutna händer mot golvet, hur hon vevar med sina armar och hur hon kastar ner en tallrik i golvet så att den går sönder. Genom detta kan vi se hur Ester inte tycks kunna kontrollera sina egna reaktioner, vilket är en del av värdet disciplin (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170). Detta

innebär att Ester genom sin aggressivitet skildras som en karaktär med manlig egenskap (Nikolejeva, 2017, s. 193). Även Daisy skildras i många avseenden som en person utan självbehärskning då hon genom texten beskrivs inte ha kontroll över sin egna kropp när hon blir som allra gladast och när Ester slår sönder en tallrik för Daisy så slår även Daisy sönder en tallrik för att det såg roligt ut. Detta återspeglas även i bilderna bland annat genom Daisys ansiktsuttryck då Daisy ständigt ler, på vissa bilder utan tänder och på andra med tänder, även genom ögonbrynens utformning och position högt upp i ansiktet och långt bort från ögonen ser Daisy väldigt glad ut. Vidare ser vi även i bilderna olika rörelser Daisy gör då hon är så glad så hon inte vet vad hon gör. Genom streck i bilden ser vi hur Daisy hoppar, snurrar, vickar på rumpan och dansar. Både Ester och Daisy skildras även som omsorgsfulla vilket är en kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017, s. 193) och respektfulla då de i sina handlingar mot varandra visar att de bryr sig om varandra (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177) samt att de vill vara sams med varandra (Emilson och Johansson, 2009, s. 5-20) till exempel då Ester ber om ursäkt till Daisy för sin ilska och Daisy svarar med att det inte gör något utan att "ibland kan man ju bli lite surmulen" [Ester Arg och Daisy Galej, uppsl. 11].

Omsorgsfullheten och respektfullheten syns även i vännernas kommunikation då de lyssnar på varandra, reflekterar och accepterar varandras olikheter (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177). Detta ser vi efter att Ester för ett ögonblick visar på avundsjuka mot Daisy då Daisy aldrig blir arg utan alltid bara är glad. Avundsjukan tolkar jag utifrån Esters reaktion då hon tänker "Vad orättvist!" [Ester Arg och Daisy Galej, uppsl. 11] samt att hon går hem till Daisy för att ifrågasätta detta. Detta kan tolkas som att Ester reflekterar över människovärdet då en viktig del i detta är just rättvisa (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 37).

5.2.2 Normer

I *Ester Arg och Daisy Galej* kan vi utifrån värdet omsorg och respekt (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 161-177) se värdet vänskap (Galups och Gonzalez, 2012, s. 779-790) och således även normen kring hur en vän förväntas agera. Detta ser vi till exempel då Ester och Daisy diskuterar varför Daisy inte blir arg över det Ester blir arg över och varför Ester inte blir glad över det Daisy blir glad över. Normen hur en vän ska agera ser vi även då Ester ber Daisy om ursäkt och även då Daisy godtar ursikten återspeglas denna norm. Dessa situationer samt att vi i boken kan läsa hur Ester och Daisy gör allting ihop visar på att normen av hur man är en bra vän innebär att vänner är ärliga mot varandra, kan lita på

varandra, att vänner finns där när man behöver dem samt att vänner respekterar varandra för de personer de är (Galups och Gonzalez, 2012, s. 779-790). Vi kan här även se att Ester bryter mot den typiska normen av hur en flicka förväntas vara då hon framställs sakna självbehärskning och blir då aggressiv när hon blir arg vilket är en egenskap ofta tillskriven pojkar. Detta samtidigt som både Ester och Daisy tycks följa andra normer kring vad som anses kvinnligt då framförallt gällande omsorgsfullhet och omtänksamheten de har till varandra (Nikolajeva, 2017, s. 193).

5.2.3 Värden

I *Ester Arg och Daisy Galej* kan vi se värdet frihet då vi ser att det är helt ok att vara både arg över precis allting och att vara glad för precis allting. Detta utifrån värdet frihet syftar till alla individers rättighet att få bestämma över sig själva (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 37-40). Dock ser vi att Ester går över en gräns då hon tar sönder Daisys tallrik, Daisy blir inte arg utan även hon tar sönder en tallrik. Dock kan vi här ändå läsa hur Ester i sådana situationer, då hon själv känner att hon har gått över gränsen säger förlåt till Daisy och i och med detta kan vi se hur Ester tar ansvar för sina handlingar. Då värdet frihet även innebär att med den ökade friheten så ökar även individens ansvar gällande att inte göra andra illa eller skada andras egendom (Olivestam och Thorsén, 2008, 37-40) vilket Ester gör då hon tar sönder Daisys tallrik. Utifrån dessa situationer kan vi även diskutera värdet disciplin vilket främst handlar om att genom regler skapa självbehärskning (Sigurdottir och Einarsdotter, 2016, s. 168-170). Ester blir så arg i många situationer att hon uttrycker sig både verbalt och kroppsligt över hur arg hon är. Vi kan även se värdet människovärde, alltså att varje människa är unik och oersättlig (Olivestam & Thorsén, 2008, s. 31-37) då Ester och Daisy, trots att de är mycket olika varandra, är bästa vänner som gör allting tillsammans. Då vännerna beskrivs göra allting tillsammans kan vi även se värdet delaktighet då vi genom detta kan anta att de alltid bjuder in varandra att vara med och tillsammans bestämma vad de ska göra (Emilsson och Johansson, 2009, s. 5-20). Genom detta kan vi även se mycket respekt och omsorg gentemot varandra då de trots att de är så olika har en väldigt god kommunikation med varandra och försöker se saker utifrån varandras perspektiv och sen även accepterar varandras olikheter. Detta blir extra tydligt i diskussionen de har då Ester ifrågasätter varför Daisy aldrig blir arg över det Ester blir arg över och Daisy då förklarar hur hon ser på saker för att sen fråga Ester varför hon aldrig blir glad av det Daisy blir så glad över. När Ester har förklarat

hur hon ser på sakerna som gör Daisy så glad så funderar de för sig själva en stund sen går de in och fikar som vanligt. Dessutom ser vi i relationen att vännerna bryr sig om varandras välmående och att det är viktigt för dem att hålla sams, till exempel då Ester ber om ursäkt för sin ilska och Daisy tar emot ursäkten och visar att hon förstår att Ester blir arg ibland. Utifrån att Ester skildras som normbrytande gällande genusnormen då hon skildras ha manliga egenskapen aggressiv (Nikolajeva, 2017, s. 193) samt att både Ester och Daisy skildras som omsorgsfulla vilket är en kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017, s. 193) kan vi även se hur värdet jämställdhet kan diskuteras utifrån värdegrunden i förskolan (Skolverket, 2016, s. 4).

5.3 Du ska få gröt och en lillasyster

Du ska få gröt och en lillasyster handlar om Jojo som ska få en lillasyster. Det är dags att äta och pappa säger att Jojo “ska få gröt och en lillasyster” [uppsl. 3]. Jojo gör saker själv, sätter sig på stolen, håller upp maten på tallriken, äter och säger “Min tallrik” [uppsl. 4]. Mormor ger Jojo en cykel och säger även hon att han ska “få en lillasyster” [uppsl. 5], Jojo cyklar helt själv med sin cykel och säger “Min cykel” [uppsl. 5]. Sen kommer farfar och ger Jojo en tiger som kan morra och även då säger mamman att Jojo snart ska “få en lillasyster” [uppsl. 6]. Jojo städar och gör iordning sitt rum så att lillasyster kan vara där. Men när lillasyster kommer blir det inte om Jojo hade trott och hon har egna saker och egna platser där hon är istället för i Jojos rum. Nu kan inte Jojo längre cykla på sin cykel, han kan inte ta maten själv och skeden, den tappar han. Jojo blir arg och går fram till sin nya tiger och drar den i svansen så den morrar. Han är arg för att det ju var han som skulle “få en lillasyster. Min lillasyster” [uppsl. 10] Sen går Jojo fram till lillasyster och börjar leka med henne, han blir glad av det och skrattar. Sen läser Jojo en bok för sin lillasyster. Lillasyster heter Kerstin och är allas men samtidigt en egen liten person.

5.3.1 Personskildringar

I *Du ska få gröt och en lillasyster* skildras Jojo som ett barn som har stark integritet, detta utifrån Jojos reaktion när det inte blir som hen har tänkt när lillasyster kommer. Enligt vad alla i Jojos närhet har sagt så ska ju Jojo få en lillasyster. Detta har Jojo tolkat bokstavligt och när det istället är pappa och mamma som får ha lillasyster kan vi tolka Jojos nedstämdhet och ilska som att hen upplever sig ha blivit kränkt, sårad (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 40-45).

I texten kan vi se hur Jojo gör plats åt lillasyster i sitt rum men att lillasyster sen visar sig ha egna saker. När detta händer ser vi en förändring i Jojo. Saker som Jojo förut klarade så bra, som att fixa med maten själv det verkar inte gå längre. Även i bilderna kan vi se detta till exempel då Jojo sitter själv vid bordet. Jojo lutar huvudet mot bordet, har handen på mjölkpaketet och det rinner mjölk på bordet ner på golvet. Jojos ansiktsuttryck ser sorgset ut. Jojo har stirrande blick och ledsen mun med mungiporna nedåt. Sen kan vi se hur Jojo blir arg även detta på grund av att hen upplevs känna sig kränkt och sårad i sin integritet och vi kan i texten läsa ” Ni sa ju att jag skulle få en lillasyster! Min lillasyster” [Du ska få gröt och en lillasyster, uppsl. 10]. Vi kan sedan se en vändning i boken vilket gör att Jojo skildras som omsorgsfull, respektfull och solidarisk då Jojo går fram och börjar leka med lillasyster. Detta eftersom hen här visar bry sig om lillasysters välmående, hen visar hänsyn gentemot lillasyster samt förståelse för att hen och lillasyster är olika (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177) då lillasyster drar Jojo i näsan och håret och hen inte drar tillbaka i lillasysters näsa eller hår. Vidare visar Jojo omtanke gentemot lillasyster och hänsynsfullhet, Jojo är solidarisk (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 48) till exempel då hen sätter sig ner med lillasyster och läser en bok för henne då lillasyster än så länge inte kan läsa boken själv. Genom texten ser vi sedan att Jojo förstår att lillasyster räknas som en individ som har samma människovärde som Jojo själv har.

5.3.2 Normer

I *Du ska få gröt och en lillasyster* ser vi normen; så som man vill att andra ska vara mot sig, så ska man också vara mot andra. Detta är en norm som ofta kopplas till värdet människovärdet (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 48). Vi ser detta då Jojo slutar vara arg på alla andra och istället blir nyfiken på vem lillasyster är. Här kan vi se att Jojo agerar enligt önskade gärningar utifrån värdena benämner som omsorg, respekt och disciplin (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 161-177) i sin lek med lillasyster. Hen är snäll, omtänksam och förstående och när lillasyster drar Jojo i näsan och i håret gör inte Jojo så mot sin lillasyster utan ber pappa om hjälp för att få lillasyster att sluta. Här kan vi se hur Jojo behandlar lillasyster så som Jojo själv vill bli behandlad.

I boken nämns det aldrig om Jojo är en kille eller tjej, dock kan vi utifrån Jojos egenskaper resonera kring detta. Jojo framställs som ett starkt, självständigt, aktivt, analyserande och skyddande barn vilket hör till manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). Detta samtidigt

som vi kan se att Jojo är mild i sitt sätt med lillasyster, visar omsorgsfullhet, omtänksamhet samt visar sig sårbar vilket hör till kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). Detta innebär att vi kan resonera kring vilket kön Jojo har men att vi i Jojos beteende finner det svårt att urskilja vilket genus Jojos tillhör och således även hur Jojo bryter mot genusnormen.

5.3.3 Värden

I *Du ska få gröt och en lillasyster* kan vi se hur Jojo upplever sig kränkt i sin integritet då det inte blir som hen har tänkt när lillasyster kommer till världen. Detta eftersom vi tidigare i boken har sett hur Jojo får olika saker av olika personer i sin närhet och alla påtalat att Jojo snart även ska få en lillasyster. Sakerna Jojo får blir hens, hens ägodelar och vi kan i boken se hur Jojo undersöker begreppen min/mitt. Olivestam och Thorsén (2008, s. 41) menar att en del av individens integritet handlar just om en individs tillhörigheter, de saker en individ äger och att om en annan person handskas med dessa saker på ett sätt som individen inte tycker är bra kan denna individ uppleva att den blir kränkt, sårad. När Jojo sedan väljer att gå fram till sin lillasyster ser vi hur hen får vara delaktig i beslut gällande vad Jojo och lillasyster ska göra tillsammans, vilket är en viktig demokratisk värdering (Emilsson och Johansson, 2009, s. 12-16). Då Jojo leker på golvet samt då hen läser bok för sin lillasyster kan vi läsa och se hur Jojo visar lillasyster Solidaritet då hen visar omtanke och hänsynsfullhet till lillasyster samt att hen hjälper henne få sina behov tillgodosedda (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 48). Jojo visar i dessa situationer även omsorg och respekt för sin lillasyster då hen visar att hen bryr sig om sin lillasysters välmående, visar henne hänsyn samt förstår att de är olika (Sigurdardóttir och Einarsdóttir, 2016, s.161-177). Detta kan vi se då Jojo inte ger tillbaka då lillasyster drar Jojo i näsan och i håret. Genom detta kan vi även se det värdet disciplin, alltså att Jojo i detta fall har självbehärskning (Sigurdardóttir och Einarsdóttir, 2016, s.161-177). Vidare kan vi även se hur Jojo skapar sig uppfattningen kring värdet människovärde (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 31-37), då Jojo konstaterar att lillasyster ”är sin egen person en alldeles egen människa” [Du ska få gröt och en lillasyster, uppsl. 14]. Utifrån att Jojo skildras med både manliga och kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193) samtidigt som vi inte vet om Jojo är en tjej eller kille kan vi även se hur värdet jämställdhet kan diskuteras utifrån värdegrunden i förskolan (Skolverket, 2016, s. 4).

5.4 Pella och Pinarna

Pella och pinnarna handlar om lillasyster Pella som så gärna vill leka och gosa med storasyster Aya:s vandrande pinnar. När Pella vill leka med Aya så har inte Aya tid för hon håller bara på med sina pinnar. Hon matar dem och gosar med dem. Pella vill vara med men hon får bara titta på för hon är lillasyster och Aya tycker att Pella är hårdhänt med pinnarna. Pella tycker att Aya och pinnarna är dumma och när Aya ska städa pinnarnas terrarium så plockar Aya ut alla pinnarna och lägger ner dem i en korg. Pella sitter då och läser en bok när Aya helt plötsligt behöver gå på toaletten och säger till Pella att hon inte får röra pinnarna. Först rör inte Pella pinnarna men sen går hon fram och tar Benny, Aya:s favoritpinne och har honom så försiktigt i sin famn. Sen tar hon med Benny till sitt rum och gömmer honom i en låda och går tillbaka till att läsa sin bok. "Pellas hjärta pickar" [uppsl. 7]. När Aya kommer så fortsätter hon att städa och tillslut upptäcker hon att Benny är borta. Aya letar överallt och ber Pella att hjälpa till att leta. Det letar efter Benny men Aya hittar inte sin favoritpinne och börjar gråta. Sen hjälper även mamma och pappa till att leta, men de kan inte heller hitta Benny. Nu är "Pellas mage hård som sten" [uppsl. 9]. När det blir kväll och dags att sova tar Pella fram lådan och hoppas på att få *gulla* med Benny. Men det vill inte Benny, Benny vill inte ens ha sallad som Pella tagit med, han "bara fnyser och gör sura miner" [uppsl. 10]. Pella försöker mysa med en bok med Benny, men då bajsar Benny på Pellas pyjamas och Pella vill då inte leka mer med Benny och stänger in honom i lådan igen. Efter det har Pella svårt att sova för hon tänker på Aya och hör hur Benny vill ur lådan. Sen, efter en stund, somnar Pella. Pella vaknar före alla andra på morgonen och tar då med Benny till Aya:s rum. Pella går sedan och lägger sig igen och somnar om fort. När Pella vaknar igen får hon se hur glad Aya är över att Benny har kommit tillbaka och hon har till och med glömt varför hon inte längre har på sig sin pyjamasöverdel. "Nu är allting glömt" [uppsl. 14].

5.4.1 Personskildringar

I *Pella och pinnarna* skildras Pella först som en person som saknar disciplin då hon medvetet bryter mot reglerna när hon tar Aya:s favoritpinne. Utifrån att Pella gömmer Benny, låtsas hjälpa Aya att leta efter honom och plockar fram honom först efter att hon blir själv på sitt rum på kvällen tolkar jag det som att hon är medveten om att hon egentligen har gjort fel som tagit Benny. Att kunna följa regler är en viktig del i disciplin då det är genom att förstå och följa regler som självbehärskning skapas (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s 170). Då

Pella sen märker att allt känns fel i kroppen, vilket vi även kan se i Pellas ansiktsuttryck med nedåtriktade mungipor, ledsna ögonbryn som ser ut som u:n och ögon så hårt igen hållna att ögonen har tre varsina streck som sitter ihop längst in men går isär från varandra, så gör hon rätt för sig i den bemärkelsen att hon lämnar tillbaka Benny till Aya, dock utan att Aya får veta att det från början va Pella som tog Benny ifrån henne. Här ser vi hur Pella nu både förstår och följer regeln att vi inte får ta det som tillhör någon annan och att om man gör något fel så ska man ställa allt till rätta, Pellas förståelse gällande disciplin ökar. Vidare skildras Aya som en omsorgsfull person då hon tar hand om sina pinnar, hon myser med dem, matar dem och städar åt dem och genom detta kan vi se att hon bryr sig om sina pinnars välmående (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177) dessutom visar bilderna i boken denna omsorg då vi får se Aya krama en pinne, då har hon stängda ögon och hon ler. På en annan bild lägger hon leendes ner pinnarna i en skål då hon ska göra rent deras terrarie. Ayas omsorgsfullhet gentemot pinnarna blir också tydlig då hon inte kan hitta pinnen Benny, Aya letar överallt och gråter. Även detta illustreras i enlighet med texten då vi på bilderna kan se hur Aya håller händerna över sitt bröst, har ledsna ihop sjunkna ögon, ledsna ögonbryn och en öppen mun med mungiporna riktade nedåt. Dessutom blir hon jätteglad när Benny kommer tillbaka helt välbehållen och då kan vi i bilden se hur hon sträcker armarna högt upp i luften och ler stort med öppen mun. Pinnen Benny som är en vandrande pinne ges ändå mänskliga egenskaper i boken och skildras som en person med stark integritet då han inte vill att Pella ska krama, pussa, mata eller mysa med honom så visar han sin personliga gräns (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 40). Även bilder i boken förstärker detta genom att vi ser i Bennys ansiktsuttryck och kroppsspråk att han inte vill bli pussad, alla Bennys sex ben pekar bort från Pella, hans ögon är ledsna och ögonbrynen har u-form. Bennys mun är ledsen, den är öppen med mungiporna nedåt. När Pella försöker mysa med en bok med Benny kan vi se hur Benny har en öppen rund mun och hårt slutna ögon, vilket jag tycker ser ut som att Benny skriker, dock står det inget i texten om att Benny skriker.

5.4.2 Normer

I *Pella och pinnarna* får vi exempel på vad som anses vara oönskade gärningar, hon tar sin systers favoritpinne, stänger in den, låtsas hjälpa sin syster att leta efter den och sedan betar hon sig även enligt oönskade gärningar då hon försöker mysa med Pinnen fast han inte vill. Dessa gärningar tolkas som oönskade utifrån värdet disciplin där vi ser att normen, den önskade gärningen är att följa regler och ha självbehärskning i sina handlingar

(Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 161-177). Vi ser hur Pella får ont i magen och svårt att sova då hon genomför dessa oönskade gärningar. Dock ser vi sen att Pella gör rätt för sig genom att agera enligt önskade gärningar då hon släpper ut Pinnen och tar honom tillbaka till sin storasysters rum. Då Pella utför de önskade gärningarna mår hon mycket bättre och somnar mycket lättare. Även detta kan ses som en norm i samhället, alltså att om vi gör fel så måste vi göra rätt för oss. Dock framgår det inte i *Pella och Pinnarna* att vi ska be om ursäkt för vårt handlande utan här tycker jag mig snarare se att de önskade gärningarna hänger samman med sitt eget samvete mer än hur vi agerar direkt mot våra medmänniskor. Vidare kan vi genom Pellas handlingar se hur Pella utmanar genusnormen angående hur en tjej förväntas bete sig då hon skildras sakna självbehärskning och disciplin. Vi ser detta då Pella i sina handlingar bland annat tar Benny och stänger in honom vilket gör att hon skildras som rovgirig, känslökall och analyserande vilket är egenskaper vilka anses tillhöra manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193).

5.4.3 Värden

I *Pella och Pinnarna* kan vi se hur Storasyter Aya bryr sig om pinnarnas välmående då hon ger dem mat, vatten, städar åt dem och myser med dem vilket hör till värdet omsorg (Sigurdardottir och Einarsdottir (2016, s.161-177). Dock kan vi även läsa och se hur hon inte visar omsorg och respekt för sin lillasyster Pella då hon absolut inte vill att Pella ska hålla på med pinnarna för att hon tror att Pella ska vara för hårdhänt och knuffar då bort Pella. Här kan vi se avsaknad av respekt utifrån att respekt bland annat handlar om rättvisa och hövlighet (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s.161-177). Vidare kan vi läsa och se värdet integritet då Pella tar Ayas favoritpinne och gömmer i sitt rum utifrån att pinnarna är Ayas ägodelar så kränker Pella Ayas integritet (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 41) då hon tar pinnen Benny. Utifrån att Benny i text och bild även beskrivs som sin egen individ kan vi sedan se hur Pella återigen kränker integriteten, den här gången Bennys kroppsliga integritet (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 42) då hon försöker mysa med Benny fast Benny inte vill och sedan stänger in Benny i en låda när han inte vill mysa. Dessutom kan vi se bristande självbehärskning utifrån värdet disciplin (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170) i situationerna då Pella tar Benny samt då hon stänger in Benny i en låda. Detta utifrån att grunden i disciplin handlar om att kunna förstå och följa regler (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170). Då Pella tar Benny bryter hon mot en regel och vi kan anta att hon vet om att hon gör

det utifrån att hon sedan gömmer Benny samt att hennes kropp reagerar på det hon gör. ”Pellas mage är en hård sten” [Pella och Pinnarna, uppl. 9] och hon får jättesvårt att somna. Sedan kan vi läsa och se när Pella gör rätt och släpper ut Benny ur lådan och in i Ayas rum och då mår även Pella bra igen. Genom detta kan vi återigen se att Pella förstår att hon tidigare gjorde fel och värdet disciplin synliggörs då Pella nu både förstår och följer regeln. Utifrån att Pella utmanar genusnormen då hon skildras som en karaktär med manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193) kan vi även se hur värdet jämställdhet kan diskuteras utifrån värdegrunden i förskolan (Skolverket, 2016, s. 4).

6. Diskussion

I detta kapitel framför jag en kritisk granskning av min studie. Jag reflekterar här över metoden, genomförandet samt över svårigheter jag har stött på i min studie. Vidare följer en resultatdiskussion där jag kritiskt diskuterar slutsatserna i min studie. Avslutningsvis redovisas förslag kring fortsatt forskning.

6.1 Metoddiskussion

Min studie är av kvalitativ karaktär då jag har valt att analysera fyra barnlitterära verk. Jag valde detta då det gav mig möjlighet att gå djupare in i de valda böckerna. Böckerna valdes ut utifrån att de hade kategoriserats som böcker vilka belyser normen och värden. Om urvalet hade skett på annat sätt är jag medveten om att resultatet hade blivit annorlunda utifrån att normer och värden kopplade till värdegrunden i förskolan hade varit svårare att finna. Jag har analyserat böckerna utifrån nyckelorden: människovärde, jämställdhet, solidaritet, frihet, integritet, omsorg och respekt, disciplin samt delaktighet då jag i min studie ville se hur förskolans värdegrund synliggörs i barnlitteratur. Jag är medveten om att om jag hade valt andra nyckelord hade jag upptäckt andra saker i de fyra barnlitterära verken. Analysen gjordes även utifrån Nikolajevas personlighetsskildring (Nikolajeva, 2000, s. 139-142) samt Nikolajevas schema över manliga och kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). Jag ansåg det dock vara lite problematiskt att följa Nikolajevas schema över manligt och kvinnligt då jag anser att dessa egenskaper känns förlegade och kan behöva en uppdatering. Framför allt kändes schemat orättvist gällande egenskapen att vara omsorgsfull framför allt i *Viktors nya tröja* då pappan visar omsorg om sin son. Jag upplever det problematiskt att måla upp vissa egenskaper som typiskt manliga eller kvinnliga utan att ens reflektera över situation eller förhållanden personer emellan.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med min undersökning var att bidra med kunskap gällande hur förskolans värdegrund synliggörs i barnlitteratur, således vilka normer och värden som synliggörs i barnlitteratur. Jag har även valt att titta närmare på personskildringar utifrån Nikolajeva (2000, s. 139-149) gällande yttre beskrivningen, psykologiska beskrivningar samt personers handlingar och Nikolejevas schema över manliga och kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). Jag kommer här behandla mina slutsatser utifrån de fyra barnlitterära verk jag har analyserat.

6.2.1 Personskildringar i barnlitteratur

I läroplanen för förskolan kan vi se hur förskolan vilar på demokratisk grund och att en del av förskolans och förskollärares uppdrag innebär att forma barnen till demokratiska medborgare (Skolverket, 2016, s. 4-8). De nyckelord vilka jag använder i min analys handlar om grundläggande demokratiska värden vilka ska genomsyra verksamheten i förskolan.

Utifrån personskildringarna kan vi i de fyra barnlitterära verken se hur personerna i böckerna skildras utifrån samhällets syn kring den demokratiska medborgaren och således även värdegrunden i förskolan (Orlenius, 2001, s. 14-15). Vi kan se hur karaktärerna i böckerna skildras ha önskade demokratiska värderingar så som omsorgsfullhet, respektfullhet, solidaritet, delaktighet, positiva handlingar gällande jämställdhet samt god syn gällande människovärdet. Extra tydligt kan vi i alla fyra barnlitterära verken se de önskade handlingarna att vara omsorgsfull och respektfull mot våra medmänniskor samt i *Pella och pinnarna* mot allt levande. Utifrån detta kan vi se hur karaktärerna skildras som demokratiska medborgare och föredömen gällande hur en demokratisk medborgare förväntas agera. Vi kan även se hur oönskade gärningar korrigeras till att sedan framhäva de önskade demokratiska värderingarna gällande disciplin och integritet.

Vidare skildras många av karaktärerna i de fyra barnlitterära verken ha både manliga och kvinnliga egenskaper. Till exempel skildras både manliga och kvinnliga karaktärer som omsorgsfulla vilket är en kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017, s. 193). Detta samtidigt som vissa kvinnliga karaktärer även skildras ha manliga egenskaper, Vilma i *Viktors nya tröja* skildras som självständig och rationell, Ester i *Ester Arg och Daisy Galej* skildras som

aggressiv och Pella i *Pella och pinnarna* skildras som rovgirig, känslökall och analyserande (Nikolajeva, 2017, s. 193). Jojo i *Du ska få gröt och en lillasyster* skildras som stark, självständig, aktiv, analyserande och skyddande vilket är manliga egenskaper samtidigt som Jojo även skildras som omsorgsfull och omtänksam vilket är kvinnliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193), dock framgår det inte om Jojo är en kille eller tjej. Vidare innebär detta att många av karaktärerna skildras som normbrytande gällande genusnormen.

6.2.2 Normer i barnlitteratur

Normer handlar om vad som anses vara önskade och oönskade gärningar, alltså förväntningar kring vårt sätt att agera. Utifrån värdegrunden i förskolan kan vi i de fyra barnlitterära verken urskilja några normer och den tydligaste normen genom de analyserade verken är genusnormen. I de fyra barnlitterära verken kan vi tydligt se hur olika genusnormer skildras och framför allt ser vi hur genusnormen utmanas och ifrågasätts. Både i *Ester Arg och Daisy Galej* och i *Pella och pinnarna* ser vi hur de kvinnliga karaktärerna i litteraturen skildras ha manliga egenskaper, Ester skildras som aggressiv och Pella skildras som rovgirig, känslökall och analyserande, vilket gör att de bryter mot genusnormen då dessa anses vara manliga egenskaper (Nikolajeva, 2017, s. 193). I *Viktors nya tröja* är det Viktor själv genom diskussion och agerande som belyser och ifrågasätter genusnormen genom att argumentera för, köpa och använda en tröja som anses vara en tjejröja. Viktor skildras som självständig, analyserande och rationell vilket är typiskt manliga egenskaper (Nikolejeva, 2017, s. 193) detta samtidigt som han i diskussion och agerande är mycket pådrivande i att bryta mot genusnormen gällande sina klädval. Vidare kan vi även se att Viktors pappa gestaltas ha både manliga och kvinnliga egenskaper då han är både analyserande i sina argument, vilket är en manlig egenskap men samtidigt en mycket omsorgsfull person vilket är en kvinnlig egenskap (Nikolajeva, 2017, s. 193). I *Du ska få gröt och en lillasyster* ges läsaren en tankeställare då vi inte får veta om Jojo är en pojke eller flicka utan bara utifrån våra egna och samhällets tankar kring vad som anses vara manligt och kvinnligt själva bildar oss uppfattningen kring om Jojo är en pojke eller flicka utifrån Jojos handlingar. Utifrån värdegrunden i förskolan (Skolverket, 2016, s. 4) ser vi således att just jämställdhet är något som tydligt synliggörs i barnlitteratur och att förskolläraren genom barnlitteratur kan utmana barnen i förskolan gällande genusnormen samt öka barnens medvetenhet kring grundläggande värderingar (Kärholm &

Tenngart, 2012, s. 15-16). En skillnad jag reflekterat över gällande att karaktärerna bryter mot genusnormen är dock en skillnad i *hur* de bryter mot normen. Viktor gestaltas ha manliga egenskaperna självständighet, analyserande och rationell (Nikolajeva, 2017, s. 193) medan han genom diskussion och konkreta beslut utmanar genusnormen. De kvinnliga karaktärerna vilka bryter mot genusnormen gör detta endast genom att de skildras ha typiska manliga egenskaper. Innebär detta att det är mer utmanande för en kille att utmana genusnormen än vad det är för en tjej att utmana den i samhället idag? Är det mer accepterat att vara en tjej som är lite ”pojkgig” än vad det är att vara kille och vara lite ”tjejig”? Dock kan vi som tidigare nämnt se Viktors pappa skildras med den typiskt kvinnliga egenskapen att vara omsorgsfull (Nikolajeva, 2017, s. 193).

Andra tydliga normer som framgår i de fyra barnlitterära verken är normer gällande kring hur vi behandlar våra medmänniskor. En norm som blir tydlig i *Viktors nya tröja* och *Ester Arg och Daisy Galej* är normen gällande hur en vän förväntas agera och i båda dessa barnlitterära verk framgår det att vänner ställer upp för varandra, är öppna med sina tankar och behandlar varandra med respekt (Galups och Gonzalez, 2012, 779-790). I *Du ska få gröt och en lillasyster* ser genom Jojos agerande mot lillasyster tydligt normen att så som man vill att andra ska vara mot sig, så ska man också vara mot andra (Olivestam och Thorsén, 2008, s. 48). Vi ser normen då Jojo är snäll, omtänksam, visar lillasyster omsorg och respekt samt visar förståelse gentemot sin lillasyster och framför allt då Jojo inte drar lillasyster i håret eller näsan då lillasyster gör detta på Jojo. Och i *Pella och pinnarna* kan vi se hur den önskade gärningen, normen är att ställa allt till rätta igenom om vi agerar på felaktigt sätt gentemot våra medmänniskor.

Utifrån dessa normer kan vi se hur de fyra barnlitterära verken speglar samhällets normer gällande hur en demokratisk medborgare förväntas agera och således även läroplanen för förskolans värdegrund (Orlenius, 2001, s. 14-15). Detta i enlighet med deltagande demokratins teori vilket lägger tonvikten på att människan är en social individ vars utveckling sker i sociala sammanhang baserade på förtroende, alla individers lika värde och engagemang (SOU 2000:1, s. 21-23).

6.2.3 Värden i barnlitteratur

Demokratibegreppet skiljer på två värden där substansvärden avser de värden vilka hör ihop med det demokratiska samhället, bland annat det vi kallar för värdegrunden i förskolan (Persson, 2010, s. 28). Utifrån värdegrunden i förskolan kan vi se olika värden i de fyra barnlitterära verken. Dock kan vi se värdet omsorg och respekt i alla de fyra barnlitterära verken. Framför allt ser vi värdet omsorg och respekt genom att karaktärerna i boken skildras föregå med goda exempel och således fungerar de som förebilder gällande hur man visar omsorg och respekt mot varandra. Till exempel så ser vi hur den vuxne i *Viktors nya tröja* föregår med gott exempel då han i diskussion genom sina egna argument visar omsorg men samtidigt lyssnar på Viktors argument och därigenom visar Viktor respekt. Även i *Ester Arg och Daisy Galej* är det genom god kommunikation mellan karaktärerna vi ser omsorg och respekt då de försöker se saker utifrån varandras perspektiv (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, 168-177). I *Du ska få gröt och en lillasyster* ser vi omsorg och respekt då Jojo bryr sig om sin lillasysters välmående, visar henne hänsyn och förstår att de är olika (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, 168-177). Dock kan vi även i *Pella och pinnarna* se hur Pellas storasyster inte visar Pella omsorg och respekt då hon knuffar bort Pella från sina vandrade pinnar. Dock kan vi se hur storasyster visar stor omsorg om sina vandrande pinnar och således omsorg gällande miljön (Olivestam och Thorsén, s. 49-51). Även värdena människovärde, solidaritet, delaktighet och frihet skildras genom att karaktärerna föregår med goda exempel gällande hur detta går till.

Detta till skillnad från värdena disciplin och integritet. Värdet disciplin skildras först genom avsaknad av självbehärskning och disciplin för att sedan ledas fram till att förståelse och självbehärskning ökar och således även disciplinen (Sigurdardottir och Einarsdottir, 2016, s. 168-170). Detta syns tydligt i *Pella och pinnarna* då Pella bryter mot reglerna och tar något som inte är hennes, pinnen Benny men sedan känner att det är fel och lämnar tillbaka honom. Det syns även i *Ester Arg och Daisy Galej* då Ester i sin ilska saknar självbehärskning men sedan ber Daisy om förlåtelse då hon blivit arg och även vill diskutera ilskan och glädjen med Daisy. Dock kan vi även se att värdet disciplin skildras genom goda exempel då Jojo i *Du ska få gröt och en lillasyster* visar självbehärskning och således även disciplin då lillasyster drar Jojo i håret och i näsan och Jojo inte gör likadant mot lillasyster trots att det gör ont på Jojo. I min analys ser jag således att avsaknad av självbehärskning och då även disciplin är något som avses önskat och bör korrigeras till det önskvärda, alltså att ha självbehärskning och

disciplin. Detta stämmer överens med vad Sigurdottir och Einarsdottir (2016, s. 161-177) framhäver som viktiga värderingar i förskolan.

Värdet integritet skildras genom att olika karaktärer i de olika barnlitterära verken antingen kränker någon annans integritet, till exempel då Pella i *Pella och pinnarna* kränker pinnen Bennys integritet då hon försöker mysa med honom fast han inte vill och sedan stänger in honom i en låda. Eller att karaktärer får sin egen integritet kränkt, till exempel Jojo i *Du ska få gröt och en lillasyster* då Jojo blir sårad och kränkt för att Jojo trodde att det skulle bli jojos lillasyster men att det istället är alla andra som får vara med lillasyster istället. Denna kränkning av integriteten korrigeras sedan i böckerna så att alla de som fått sin integritet kränkt mår bra igen. Genom detta kan vi även se hur värdet integritet skildras genom det oönskade för att sedan korrigeras till det önskade.

Värdet jämställdhet belyses extra tydligt i Viktors nya tröja då vi genom hela boken får följa Viktor då han i diskussion och agerande ifrågasätter genusnormen gällande hur en typisk pojke bör klä sig. Vidare kan jag se hur värdet jämställdhet kan diskuteras utifrån alla de fyra barnlitterära verken utifrån att karaktärerna bryter eller följer de typiska genusnormerna. Dock lägger inte de övriga tre barnlitterära verken lika tydligt fokus kring jämställdheten mellan könen i sina texter.

Jag kan se hur värdegrunden i förskolan synliggörs i barnlitteratur då jag i de fyra barnlitterära verken kan urskilja grundläggande demokratiska värden vilka läroplanen för förskolan beskriver ska genomsyra verksamheten (Skolverket, 2016, s. 4-8). Således kan jag även se hur användning av barnlitteratur är betydelsefull gällande syftet att öka barns medvetenhet kring dessa grundläggande värderingar, då barn genom barnlitteratur skapar paradig och förståelse om sin omvärld samt sin egen plats i världen (Kärrholm och Tenngart, 2012, s. 15-16). Vidare kan vi genom medvetna val samt diskussioner kring barnlitteraturen angående normer kring vårt sätt att leva och vara som personer, ifrågasätta stereotyper, skapa förståelse kring att vi alla är olika, skapa möjligheter för barnen att tänka annorlunda (Enriquez, Clark & Della Calce, 2017, s. 711-718) samt hjälpa barnen att utveckla sin inlevelseförmåga (Martucci, 2016, s. 55-68). Utifrån de normer och värden de fyra barnlitterära verken återspeglar ser jag att pedagogerna kan arbeta med värdegrunden i förskolan genom till exempel högläsning och boksamtal med barnlitteratur i förskolan.

6.3 Förslag angående vidare forskning

Syftet med min undersökning har varit att undersöka hur värdegrunden synliggörs i barnlitteratur. Detta för att bidra med kunskap kring vilka normer och värderingar barn möter i barnlitteratur, vilket i sin tur bidrar till min egen förståelse och andra lärares förståelse kring vikten av vilken barnlitteratur barnen möter. Jag fann det intressant att vissa normer och värderingar lyftes fram genom positiva exempel medans andra normer och värden skildrades genom att karaktärerna i barnlitteratur först gör fel för att sedan lära sig vad som är rätt och önskvärt. Vidare anser jag att det vore intressant att göra observationer på förskolor då pedagogerna läser för och har boksamtal tillsammans med barnen för att se vad pedagogerna i dessa situationer förmedlar till barnen gällande normer och värden.

Referenser

- Andersson, M., & Druker, E. (2008). Inledning. I M. Andersson & E. Druker (Red.), *Barnlitteraturanalyser*. 1 uppl.). Lund: Studentlitteratur, ss. 7-8
- Emilson, A., & Johansson, E. (2009) *The Desirable Toddler in Preschool – Values Communicated in Teacher and Child Interactions*, hämtad 2018-11-19, från <https://kvutis.se/wp-content/uploads/2014/05/The-Desirable-Toddler-in-Preschool-artikel.pdf>
- Enriquez, G., Clark, S. R., & Della Calce, J. (2017). Using Children's Literature for Dynamic Learning Frames and Growth Mindsets. *International Literacy Association*, 70(6), 711–719. doi:10.1002/trtr.1583
- Fejes, A., & Thornberg, R. (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I A. Fejes., & R. Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 16-43
- Galuop, M. P., & Gonzalez, K.A. (2012). Friendship Values and Cross-Category Friendships: Understanding Adult Friendship Patterns Across Gender, Sexual Orientation and Race. *Sex Roles*, 68(11-12), 779-790. doi: 10.1007/s11199-012-0211-x
- Glad, T. (2016). *Pella och Pinnarna*. (1. uppl.) Stockholm: Alfabet.
- Gretteve, A. (2008). Barnkläder i klädkammaren. Kläder, klass och genus i två berättelser. I M. Andersson & E. Druker (Red.), *Barnlitteraturanalyser*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 7-8
- Gunnarsson, C. (2016). *Viktors nya tröja*. Lerum: Idus förlag
- Hirdman, Y. (2004). Genussystemet – reflektioner kring kvinnors sociala underordning. I C.

Carlsson Wetterberg & A. Jansdotter (Red.), *Genushistoria – En historiografisk exposé* (ss.113-133). Lund: Studentlitteratur.

ILT Inläsningstjänst AB. (2018a). *Förskolebarnens litteraturpris*. Hämtad 2018-11-08, från <https://www.inlasningstjanst.se/forskolebarnens-litteraturpris/>

ILT Inläsningstjänst AB. (2018b). *Vill du beställa Polyglutt?*. Hämtad 2018-11-08, från <https://www.inlasningstjanst.se/tjanster-for-larare/polyglutt/kop-polyglutt/>

Krapu-Kallio, S. (2016). *Du ska få gröt och en lillasyster*. (1. uppl.) Stockholm: Alfabet.

Kärrholm, S., & Tenngart, P. (2012). Barnlitteraturens värden och värderingar – en inledning. I S. Kärrholm & P. Tenngart (Red.), *Barnlitteraturens värden och värderingar*. 1 uppl. Lund: Studentlitteratur, ss. 13-20

Martucci, K. (2016). Shared storybook reading in the preschool setting and considerations for young children's theory of mind development. *Journal of Early Childhood Research*, 14(1), 55 –68. doi: 10.1177/1476718X14523750

Nikolajeva, M. (2017). *Barnbokens byggklossar*. Lund: Studentlitteratur.

Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.

Olivestam, C.E., & Thorsén, H. (2008). *Värdegrund i förskola och skola – Om värdegrund, yrkesidentitet och praktik*. Göteborg: Rebus.

Orlenius, K. (2001). *Värdegrunden - finns den?*. Stockholm: Runa förlag.

Persson, L. (2010). *Pedagogerna och demokratin. En rättssociologisk studie av pedagogers arbete med demokratiutveckling*. Lund: University.

Platt, A. (2012). *Ester Arg och Daisy Galej*. Bromma: Alvina förlag.

Rhedin, U., K, O., & Eriksson, L. (2013). *En fanfar för bilderboken*. Stockholm: Alfabet

Sigurdardottir, I., & Einarsdottir, J. (2016). An Action Research Study in an Icelandic

Preschool: Developing Consensus About Values and Values Education.

Springer Science+Business Media Dordrecht, 48(2), 161-177. doi:

10.1007/s13158-016-0161-5

Skolverket. (2016). *Läroplanen för förskolan, Lpfö 98* (Rev. Uppl.). Stockholm: Skolverket.

SOU 1972:26. *Förskolan Del 1: Betänkande angivet av 1968 års barnstugeutredning*.

Stockholm: Fritzes.

SOU 2000:1. *En uthållig demokrati: Politik för folkstyrelse på 2000-talet*. Stockholm:

Fritzes.

Svaleryd, K., & Hjertson, M. (2012). *Likabehandling i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Unicef. (u.å). *Vad är barnkonventionen*. Hämtad 2018-12-10, från

<https://unicef.se/barnkonventionen>